

ARMEN SARKISSIAN'IN CUMHURBAŞKANLIĞI VE ERMENİSTAN'DAKİ ETİK İLE SİYASİ KÜLTÜR ÜZERİNE SORULAR

Turgut Kerem TUNCEL

Analist

Aralık 2015te yapılan referandumdan sonra, ki böylece Ermeni hükümet sistemi yarı-başkanlık sisteminden parlamenter sisteme geçmiştir, 2 Mart 2018de Ermeni parlamentosu Armen Sarkissianı Levon Ter Petrosyan (1991-1998), Robert Koçaryan (1998-2008) ve Serzh Sargsyandan (2008-2018) sonra Ermenistanın dördüncü cumhurbaşkanı olarak seçmiştir. Böylelikle Armen Sarkissian, Ermenistanın halk oyu ile değil, parlamento tarafından seçilen ilk cumhurbaşkanı olmuştur. 9 Nisan 2018de görev yemini etmiştir ve cumhurbaşkanlığı makamını resmi olarak üstlenmiştir.

Yeni parlamenter sistemde, cumhurbaşkanının yürütme yetkisi olmayacaktır. Cumhurbaşkanı seçilen kişinin veto yetkisi bulunmayacaktır. Böylece, cumhurbaşkanı sadece sembolik öneme sahipken, başbakan yürütmenin balında bulunacaktır.

Parlamenter Ermenistanda cumhurbaşkanlığı sembolik bir makama indirgenmiş olmasına rağmen, Armen Sarkissianın bu makam için iktidardaki Ermenistan Cumhuriyetçi Partisi tarafından aday gösterilmesi ve en sonunda seçilmesi bir anlaşmazlığı tetiklemiştir. Bu makale, öncelikle, bu münakaşanın kısa bir genel değerlendirmesini sağlayacaktır. Aşağıda gösterileceği üzere, Armen Sarkissianın seçilmesinde münakaşaya yol açan durum vatandaşlığı ve kalıcı ikameti konusunda öne sürülen belirsizliklerle ilgilidir.

Tartışmalar sona ermiş olsa bile, Armen Sarkissianın önceki kariyeri, etik soruları ve Ermenistandaki siyasi kültürü ortaya koymayı teşvik eden bir mesele olacaktır. Bununla birlikte, bu durum yalnızca bu ülkeye özgü değil, Sovyet-sonrası ülkelerin çoğunda yer alan bir genel bir sorundur. Dolayısıyla, bu makalenin son kısmında bu konulara değinilecektir.

Armen Sarkissianın Cumhurbaşkanlığı Adaylığı Üzerine Anlaşmazlık

A. Sarkissianın cumhurbaşkanlığı için aday olmasında patlak veren münakaşanın merkezinde Ermeni anayasasının 124.2 nolu maddesinin ortaya koyduğu "Cumhurbaşkanlığı makamı için gerekli koşullar"dan dolayı bu makam için atanma uygunluğu sorusu yatmaktadır. Bu madde şöyle belirtmektedir:

Kırk yaşına ulaşan, *önceki altı yıl boyunca sadece Ermenistan Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip olan, önceki altı yıl boyunca sadece Ermenistan Cumhuriyetinde ikamet eden, oy hakkına sahip olan ve Ermeniceye hakim olan herkes Cumhurbaşkanı olarak seçilebilir (vurgu eklenmiştir).*[1]

A. Sarkissianın cumhurbaşkanlık için olan uygunluğunu sorgulayanlar, önceki altı yıl için Ermeni vatandaşlığı ve Ermenistanda kalıcı ikamet anayasal koşullarını yerine getirmediğini iddia etmektedirler.

8 Şubat 2018de basın kuruluşu *hetq.am*dan olan Hrant Galstyan şu soruları kamuoyunun bilgisine sunmuştur. Şöyle yazmıştır: " **British Companies House* kaydındaki *Eurasia House International* firmasının belgelerine göre, ki Sarkissian yönetici olarak tanımlanmıştır, milliyeti İngiliz olarak ve ikamet ettiği ülke Birleşik Krallık olarak belirtilmiştir." [2]

Bu iddiaya karşılık A. Sarkissianın basın ve halkla ilişkiler memuru onun 2002 ile 2011 arasında Ermenistan ile Birleşik Krallığın çifte vatandaşı olduğunu, fakat daha sonra Birleşik Krallık vatandaşlığından feragat ettiğini açıklamıştır. H. Galstyan cevap olarak 2005ten beri A. Sarkissian tarafından kurulan *Eurasia House International*ın bütün yıllık raporlarında kendisinin İngiliz vatandaşı olarak tanımlanmış olduğunu yazmıştır. Galstyan şunu eklemiştir:

Firmanın 2014 Yıllık Cirosunda, firmanın bir sonraki yıl sona ermesinden önce yayımlanan son cirosunda, Sarkissian bir İngiliz vatandaşı olarak tanımlanmıştır ve "olağan ikamet" ettiği ülke Birleşik Krallık olarak tanımlanmıştır.

Böylece, her iki hesapta da, sadece dört yıl önce, Sarkissian firmanın raporlarında yalnızca bir Büyük Britanya vatandaşı ve yerlisi olarak tanımlanmıştır.[3]

Bir gün sonra, A. Sarkissian muhabirlere Birleşik Krallık vatandaşlığını 2002de edindiğini ve 2011de sona erdirdiğini belirtmiştir. İş faaliyetleri için farklı ülkeleri ziyaret etme ihtiyacından dolayı İngiliz vatandaşlığına başvurduğunu açıklamıştır.[4]

1 Mayısta parlamentoda bir tartışma cereyan etmiştir. Muhalif Yelq blokunun lideri "İngiliz vatandaşlığını ne zaman sona erdirdiğini onaylayan resmi belgenin" olmadığını ima etmiştir ve böyle bir belgeyi hemen talep etmiştir.[5] Bu talep üzerine, A. Sarkissianın milliyeti konulu belgeler tanıtılmıştır. Ancak, Yelq blokunun üyeleri muhalefetlerine devam etmişlerdir.[6]

A. Sarkissianın adaylığına olan muhalefetin onun eninde sonunda cumhurbaşkanlığına olan yükselişine mani olmamış olsa da, yukarıda bahsedildiği üzere onun eski kariyeri Ermenistandaki etik ve siyasi kültür konusunda yine de kafalarda soru işaretleri bırakacaktır.

Armen Sarkissianın "Sıradışı" Kariyeri

Armen Sarkissian 1976dan 1984e kadar Erivan Devlet Üniversitesinde fizik profesörü olarak görev yapmıştır. Akademik kariyerine 1991e kadar Cambridge Üniversitesinde devam etmiştir. 1991 ile 1995 arasında Birleşik Krallıkta Ermenistan Büyükelçisi olarak atanmıştır. 1995-1996da Ermenistan Başbakanı olmuştur. Daha sonra 1999e kadar devam eden diplomatik kariyerine geri dönmüştür.

A. Sarkissian 2000de İngilterede *Eurasia House Internationalı*[7] kurarak bir işadamı olarak yeni bir kariyer başlatmıştır. 2013e kadar süren yeni iş kariyerinde *British Petroleum, Alcatel, Telefonica, Bank of America Merrill Lynch* gibi uluslararası firmalar için danışmanlık yapmıştır. 2013te A. Sarkissian tekrar Birleşik Krallığa Ermeni Büyükelçisi olmuştur.[8]

Etik ve Siyasi Kültür Üzerine Sorular

Diplomasiden çıkıp iş dünyasına adım atmak, daha sonra tekrar diplomasiye dönmek Sovyet sonrası dünyada o kadar sıradışı olmasa da, böylesi bir kariyer Batı dünyasında alışılmışın dışında bir durumdur ve şüphe çekmektedir. Kendisi yabancı bir ülkede etkin görevde olan bir diplomatın uluslararası firmalar ile kişisel ve iş bağları kurması, sonra iş dünyasına yönelmesi, ve en sonunda tekrar diplomasiye geri dönmesi sadece etik endişelere yol açmaz, ancak akıllarda devlet güvenliğiyle ilgili soru işaretleri yaratabilecektir (ve yaratmalıdır da). A. Sarkissianın durumu bu anlayış ile çelişki içindedir.

Pragmatist bir bakış açısından bakıldığı zaman, bir insan ayrıca neden daha az tartışmalı kariyeri olan birinin değil de, A. Sarkissianın cumhurbaşkanı olarak aday gösterilip seçildiğini sorabilir. Böylesine bir seçim cumhurbaşkanı seçilecek kişi ile ilgili ortaya çıkabilecek tartışmaların önüne geçmekte daha etkin olabilir, dolayısıyla başkanlık makamının prestijinin sarsılması engellenebilirdi. Sıkı, kurumsallaşmış, işlevsel, güvenilen, saydam siyasi kişilikler ve ofisler etkin demokrasilerin şartlarıdır. Dolayısıyla, A. Sarkissianın cumhurbaşkanı olarak seçilmesinin dolaylı sonucu Ermenistanın demokrasisinin zarar görmesi sonucu doğurabilecektir.

Buna rağmen, Ermeni kuruluşu bu meselelerle fazla ilgili görünmemektedir. Aslında A. Sarkissian yabancı ülkelerde iş kariyeri ile üst düzey yönetici pozisyonuna sahip olan ve/veya siyasi kişiliklere ve ofislere olan güveni sarsan münakaşalara sebep olan ilk kişi değildir. Örneğin, 9 Nisanda makamını A. Sarkissiana teslim eden eski başbakan Karen Karapetyan 2010-2011de Erivan valisi olarak görev yaptıktan sonra Moskovaya taşınmıştır ve Rusyaya ait *Gazprombankın* Başkan Yardımcısı olmuştur, daha sonra Rusyaya ait gaz şirketi *Gazpromun Mezhrefiongaz* biriminin yönetim kurulu başkan vekili olmuştur.[9]

Örneklerin devamı getirilebilir. Ağustos 2015te o dönemin başbakanını ve başbakanlığı sırasında "özel firmalara, gaz istasyonlarına, gazinolara ve geniş yatırım amaçlı gayrimenkule" sahip olan Ermenistanın yolsuzlukla mücadele konseyinin başı Hovik Abrahamyanı hükümeti kötüye kullanmakla suçlayan raporlar yayınlanmıştır. Bu raporlar H. Abrahamyanın iş faaliyetlerinin "hükümet yetkililerinin görev sırasında kişisel varsıllaştırma için iş anlaşmaları imzalamayı" yasaklayan Ermenistan Anayasasını ihlal

ettiğini meydana çıkarmıştır.[10] Nisan 2016da *Panama Papers* Adalet Tümgeneralı Mihran Poghosyanın Panamada yabancı ticari teşebbüslere sahip olduğunu açığa vurmuştur. Yakın geçmişte başka benzer durumlar üst ordu subayları ile ilişkili olarak raporlanmıştır.[11]

Geçmiş yıllarda bazı hükümet yetkilileri yolsuzluk suçlamaları üzerine tutuklanmış olmalarına rağmen, bu tutuklamalar Ermeni halkını yolsuzluğa karşı etkili bir mücadelenin varlığına ikna etmemiştir. Ermenistan *Transparency International*ın 2017 Yolsuzluk Algılama Endeksinde 180 ülkeden 107. sırada olması gerçeği yolsuzluğun Ermenistandaki ümitsiz durum hususunda kamu kesimine olan güven eksikliğini ortaya koymaktadır. Bu da Ermenistandaki siyasi kişiliklerin ve görevlerin itibarını zedelemektedir.

Sonuç olarak, A. Sarkissianın cumhurbaşkanlık makamına yükselişi Ermenistanın halen Sovyet sonrası dönüşümünü tamamlama yolunda olduğunu göstermektedir, özellikle etik ve kültürel alanlarda. Aslında bu sorun toplum arasında duygusuzluk ve alakasızlık gibi daha derin sosyal sorunlara sebep olmaktadır. Bunun kanıtı parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinde seçmenin düşük katılımı örneğinde görülebilir (1998 ile 2017 arasında ortalama 60,56%)[12]. Bu da dolayısıyla ülkedeki demokratikleşme için engel teşkil eden daha büyük bir soruna dönüşmektedir.

Fotoğraf: tert.am

*Bu metin İngilizce aslından Ahmet Can Öktem tarafından çevrilmiştir.

[1] National Assembly of the Republic of Armenia, *Amendments to the Constitution of the Republic of Armenia*, Last modified April 12, 2018, <http://www.parliament.am/parliament.php?id=constitution&lang=eng>.

[2] Hrant Galstyan, Does Armen Sarkissian Qualify as Armenia's Next President? British Documents Raise Armenian Citizenship Doubt, *Hetq*, February 08, 2018, erişim tarihi 12 Nisan 2018, <http://hetq.am/eng/news/85625/does-armen-sarkissian-qualify-as-armenias-next-president-british-documents-raise-armenian-citizenship-doubt.html>.

[3] Hrant Galstyan, Does Armen Sarkissian Qualify as Armenia's Next President? British Documents Raise Armenian Citizenship Doubt.

[4] Presidential candidate Armen Sarkissian says he refused from UK citizenship in 2011, *Armenpress*, February 09, 2018, erişim tarihi 12 Nisan 2018, <https://armenpress.am/eng/news/922086/presidential-candidate-armen-sarkissian-says-he-refused-from-uk-citizenship-in-2011.html>.

[5] Who Gave That Paper to Armen Sarkissian?, *Lragir*, March 01, 2018, erişim tarihi 12 Nisan 2018, <http://www.lragir.am/index/eng/0/country/view/37977>.

[6] Who Gave That Paper to Armen Sarkissian?

[7] Overview, *Eurasia House*, Son düzenleme tarihi 12 Nisan 2018, <http://www.eurasiahouse.com/about>.

[8] Entrepreneur, diplomat and ex-PM: Who is Armen Sarkissian?, *News.am*, January 19, 2018, erişim tarihi 12 Nisan 2018, <https://news.am/eng/news/431897.html>.

[9] Ex-Gazprom Executive Becomes New Armenian Prime Minister, *Radio Free Europe / Radio Liberty*, September 13, 2016, erişim tarihi 12 Nisan 2018, <https://www.rferl.org/a/armenias-new-prime-minister-karapetian-gazprom/27983645.html>.

[10] Samuel Ramani, Why Anti-Corruption Protests Are Rising In Armenia, *Huffington Post*, erişim tarihi 12 Nisan 2018, https://www.huffingtonpost.com/samuel-ramani/why-anticorruption-protests_b_11525610.html.

[11] Samuel Ramani, Why Anti-Corruption Protests Are Rising In Armenia.

[12] Turgut Kerem Tuncel, 2 April 2017 Parliamentary Elections in Armenia," *Center For Eurasian Studies (AVİM)*, *Analysis No.2017 / 16*, April 14, 2017, erişim tarihi 12 Nisan 2018. <http://avim.org.tr/en/Analiz/2-APRIL-2017-PARLIAMENTARY-ELECTIONS-IN-ARMENIA>.

Yazar Hakkında :

Dr. Turgut Kerem Tuncel, Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) kıdemli analisttir. Avrasya jeopolitiği, Geniş Karadeniz Bölgesi, Güney Kafkasya, Karabağ ihtilafı ve Türk-Ermeni ilişkileri hakkında çalışmalar yürütmektedir.

Atıfta bulunmak için: TUNCEL, Turgut Kerem. 2026. "ARMEN SARKISSIAN'IN CUMHURBAŞKANLIĞI VE ERMENİSTAN'DAKİ ETİK İLE SİYASİ KÜLTÜR ÜZERİNE SORULAR." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2018 / 38. Nisan 30. Erişim Haziran 25, 2026. <https://www.avimbulten.org/tr/Yorum/ARMEN-SARKISSIAN-IN-CUMHURBASKANLIGI-VE-ERMENISTAN-DAKI-ETIK-ILE-SIYASI-KULTUR-UZERINE-SORULAR>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır